

Redaksjonelt

29. mars 2016 fylte professor Torunn Selberg 70 år. I den forbindelse ønsker redaksjonen av *Tidsskrift for kulturforskning* å hedre hennes med et eget festskriftnummer.

Torunn Selberg ble først bibliotekar. Hun gikk på Bibliotekhøyskolen i Oslo, og etter endt utdanning begynte hun å arbeide ved Universitetsbiblioteket i Bergen. Det varte imidlertid ikke lenge før hun tok fatt på en ny karrierevei. Hun tok sin første eksamen som student ved Etno-folkloristisk institutt ved Universitetet i Bergen i 1972. Siden har hun vært en del av fagmiljøet. Som student gikk hun i gang med å utforske folkemedisinfeltet, og i 1980 leverte hun sin magisteravhandling i folkloristikk, *Folkelig legekunst i det moderne samfunn: En undersøkelse av bruk av folkemedisin i Bergen i 1970-årene*. Interessen for temaet fortsatte, og ti år senere disputerte hun og Bente Gullveig Alver på fellesarbeidet «*Det er mer mellom himmel og jord*»: *Folks forståelse av virkeligheten ut fra forestillinger om sykdom og behandling*. Hun har vært professor siden 1995.

Selberg har vært en bredt anlagt forsker gjennom hele sin karriere, og det var slett ikke bare folkemedisin som opptok henne. Hennes interesse for mediebruk og populærkultur førte til at delfaget «Folkekultur og massekultur» ble etablert som studietilbud allerede i 1985. Dette kurset var populært blant studenter i etnologi, folkloristikk og medievitenskap. Hun ble en foregangskvinne i den folkloristiske forskningen om medier og populærkultur, og hun skrev artikler om fjernsyn og nostalgi, om medienes ritualisering av dagliglivet, om hverdags-

virkelighet og fjernsynsvirkelighet. Da den nordiske antologien *Nostalgi og sensasjoner* kom ut i 1995, var Torunn Selberg en selv-sagt redaktør. Boken ble lest av kolleger og studenter i hele Norden, og den ble etter hvert en klassiker i den folkloristiske medie- og populærkulturforskningen. Til tross for at mediasamfunnet har endret seg radikalt siden den tid, blir denne antologien fortsatt referert til.

Torunn Selberg har også hatt en langvarig interesse for folkelig religiøsitet, og på siste halvdel av 1990-tallet konsentrerte hun seg om dette feltet. Bente Gullveig Alver var igjen en viktig samarbeidspartner, og sammen med religionsviterne Lisbeth Mikaelsson og Ingvild Gilhus arbeidet de med det NRF-finansierte forskningsprosjektet «Myte, magi og mirakel i møte med det moderne». Dette prosjektet var utgangspunktet for en rekke seminarer og interessante publikasjoner, blant annet en bok med samme navn som prosjektet (1999). Interessen for folkelig religiøsitet har siden vært en rød tråd i Selbergs forskning, og i 2011 oppsummerte hun sitt eget arbeid på feltet i en bok som kort og godt heter *Folkelig religiøsitet*.

I prosjektet «Myte, magi og mirakler i møte med det moderne» arbeidet Selberg blant annet med en undersøkelse av tusenårsjubileet for kristningen av Norge. Dette arbeidet ledet henne over til et nytt forskningsfelt – fortidsforståelse, minnepolitikk og kulturarvsproduksjon. På 2000-tallet har Selberg markert seg som en av Norges mest fremtredende forskere på dette feltet. Et av hennes viktigste teoretiske bidrag er innled-

ningen til boken *Historien in på livet* (2002), som hun redigerte sammen med Anne Eriksen og Jan Garnert. I sine empiriske studier har hun interessert seg spesielt for å utforske hvordan fortiden blir fortalt og fremført i historiske spel, festivaler og pilegrimsvandringar. Slik har også *sted* blitt et omdreiningspunkt i forskningen hennes. Interessen for sted, fortidsforståelse og folkelig religiøsitet resulterte i boken *Kulturelle landskap* (2007), som hun redigerte i samarbeid med kollega Nils Gilje. Hun arbeider fortsatt med dette temaet, og hennes foreløpig siste større utgivelse om kulturarv og sted er antologien *Når industrisamfunnet blir verdensarv* (2014), som hun har redigert sammen med kulturviteren Hans-Jakob Ågotnes og arkeologene Randi Barndon og Asbjørn Engevik.

Denne kortfattede oversikten viser noe av bredden i Selbergs virke som kulturforsker. Det brede virkefeltet har også gitt henne en usedvanlig god oversikt over den folkloristiske fagtradisjonen. Det siste tiåret har hun skrevet en rekke tekster sammen med Anne Eriksen, blant annet boken *Tradisjon og fortelling. En innføring i folkloristikk* (2006). Som tittelen avslører er dette noe så sjeldent som en norsk lærebok i folkloristikk. Den favner både fagets historie og teoretiske utvikling. Selberg og Eriksen skriver innsiktsfullt om nasjonalkultur, eventyrforskning, folketro, fortellingsteori, folkloristisk medieforskning og mye mer. Boken er populær blant studenter i både Oslo og Bergen.

Selberg er en betydningsfull internasjonal forsker. Senest i 2015 publiserte hun og Eriksen en artikkel i et av de viktigste folkloristiske tidsskriftene i verden – det britiske tidsskriftet *Folklore*. Året før ble et av deres fellesarbeider om tradisjonisering oversatt til spansk og gitt ut i et folkloristisk tidsskrift på Cuba.

Torunn Selberg har et stort internasjonalt nettverk, og hun er et naturlig sosialt midtpunkt på konferanser – enten det er norske, europeiske eller amerikanske konferanser. Hun blir ofte invitert til å formidle sin forskning, til å være opposent ved doktorgradsdisputaser og til å bedømme forskningssøknader. Og gjennom en lærerutveksling har hun i en årrekke undervist studenter ved universitetet i Zagreb. Det er en utadvendt forsker og en raus kollega som nå har gått av for pensjonsgrensen.

I dette nummeret av *Tidsskrift for kulturforskning* bidrar noen av hennes nærmeste kolleger fra Norge og Norden. Slik Selbergs forskning har vært mangslungen favner også dette nummeret om mange tema – folketro, folkelig religiøsitet, nyreligiøsitet, sted og turisme, samt hverdagsliv og medievaner. Artikkelen spenner altså over felt som har stått sentralt i hennes eget vitenskapelige virke.

Bente Gullveig Alver har vært Torunn Selbergs nære kollega gjennom hele karriere-

Selberg er en god formidler av folkelig kultur, også i sosiale lag. Bildet er fra fjorårets julelunsj på kulturvitenskap ved UiB, der hun forteller sin tradisjonelle julevits. Fra venstre: Hanna Husabø, Marit Nilsen (delvis skjult), Torunn Selberg, Sara Kohne (delvis skjult), Randi Power, Bente Gullveig Alver, Peter Forrás og Hans-Jakob Ågotnes. Foto: Tone Hellesund.

ren. Derfor åpner dette nummeret med Alvers artikkel. I denne artikkelen vender hun tilbake til et felt som hun har arbeidet med siden 1960-tallet – trolldom. Artikkelen har tittelen «'Men om hun er skyldig, det ved kun Gud i himlen!' Et skråblik på tro og tvivl i norske hekseprosesser», og diskuterer skyldspørsmålet i de norske trolldomsprosessene. Utgangspunktet for artikkelen er at det i dag er en allmenn oppfatning om at de som ble dømt i prosessene var uskyldige, og det er blitt reist en rekke minnesmerker over disse ofrene. Men var de uskyldige? Alver diskuterer dette spørsmålet med utgangspunkt i folkelige trolldomsforestillinger i tidligmoderne tid.

Anne Eriksen har skrevet om mirakelfortellinger i Roma. Hun har tatt utgangspunkt i Pietro Bombellis firebindsverk *Samling av madonnabilder utsmykket med gullkrone av Peterskirkenes kapittelforsamling* fra 1792. Hun undersøker mirakelfortellingenes kronotop, og spør hvordan sammenflettingen av tid og sted i fortellingene om Romas hellige Mariabilder foregår. Slik undersøker artikkelen «Romerske mirakler og kronede madonnabilder» hvordan det blir etablert et narrativt rom der mirakler kan finne sted.

I artikkelen «Ordenen Stjernen Øst og julens budskap: En analyse av Stjernebladets julenumre» analyserer religionsviterne Ingvild Sælid Gilhus og Lisbeth Mikaelsson hvordan julens budskap kommer til uttrykk i teosofenes julehefter i perioden 1910 til 1929. Gjennom analysen viser Gilhus og Mikaelsson hvorfor Ordenen Stjernen i Øst innenfor Teosofisk Samfunn anså det som viktig å gi ut et julehefte, selv om den kristne julens budskap bare i begrenset grad var tema i disse utgivelsene. Gjennom den velkjente sjangeren julehefter forsøkte Teosofisk Samfunn å rekruttere nye tilhengere gjennom synliggjøring av bevegelsens lære. Fortellinger om den kristne julen ble

brukt til å formidle selvforståelsen til Stjerneordenen Øst, for gjennom dette å være med på å forberede ankomsten av en ny Messias.

Folkloristen Stein R. Mathisens artikkel har tittelen «Mellom borealisme og orientalisme: Fortellinger og forestillinger om 'de andre' i nordlysturismen». Mathisens undersøkelse tar utgangspunkt i et vandresagn. Ifølge sagnet er det en gammel østlig forestilling om at barn som ble unnfanget under nordlyset ville være mer intelligente, lykkeligere og penere enn andre barn. Ulike varianter av dette sagnet forteller om japanske par som oppsøker nordområder for å ha sex under nordlyset, ofte uten hensyn til omgivelsene. Artikkelen nøyer seg imidlertid ikke bare med å diskutere sagnet som fortelling. Den undersøker også hvordan denne fortellingen har materialisert seg i turismeindustrien på Nordkalotten.

Tematikken for kulturviteren Trude Fonnlands artikkel «Ein *sieidi* si rolle i religionsutøving i samtida: Skiftande tolkingar og tilnærmingar» er sjamanvandringar til den hellige offersteinen Rikkagallo. Fonnland har selv deltatt på to slike vandringar, og hun viser hvordan ulike tolkningsrammer og ulike religiøse forestillinger møtes og smeltes sammen under disse vandringene. Hun argumenterer for at det er en spenning mellom fokus på slike hellige plasser som kulturminner versus forståelser av disse plassene som arenaer for religiøs praksis og religiøs identitet i dag. Fonnland viser hvordan nyreligiøse fortellinger flettes sammen med lokale tradisjoner, og hvordan det gjennom dette skapes nye identiteter og praksiser. Disse nye identitetene og praksisene blir også en del av globale nettverk og forestillingslandskap.

Den danske folkloristen Anne Leonora Blaaakilde bidrar med en artikkel om radiosens tilstedeværelse i menneskers liv. I artikkelen «'Sluk så for det lort!' Radiomediets

betydning for forhandling og konflikter mellom mennesker i et livsløbsperspektiv», diskuterer hun hvordan konflikter relatert til radiolytting kan forstås i lys av kjønn, alder og smak. Begrepene «simultanintimitet» og «radioens lydrom» fungerer som analytiske innganger til fortellingene om radioens plass i folks hverdag over tid, og Blaakilde viser hvordan opplevelser av skuffelse, uvennskap og maktkamper i radioens lydrom kan tolkes i lys av individualiseringsprosesser.

I tillegg inneholder dette nummeret av *Tidsskrift for kulturforskning* fire bokanmeldelser.

Med disse bidragene gratulerer vi Torunn Selberg med 70-årsdagen!

Tove Fjell, Gry Heggli, Tone Hellesund og Kyrre Kverndokk